

ET

ET

ET

EUROOPA KOMISJON

Brüssel 20.7.2010
KOM(2010) 392 lõplik

2010/0215 (COD)

Ettepanek:

**EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV,
milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet**

{SEK(2010) 907}

{SEK(2010) 908}

SELETUSKIRI

1. SISSEJUHATUS

1. Käesoleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepaneku eesmärk on kehtestada ühised miinimumnõuded, mis kehtivad kõikjal Euroopa Liidus õiguse kohta saada kriminaalmenetluses teavet. Ettepanek on teine meede, mida on nimetatud nõukogu 30. novembril 2009 vastuvõetud menetlusõiguste teekaardis, milles kutsutakse komisjoni üles esitama järkjärgulise lähenemisviisi raames asjaomaseid ettepanekuid. Sellist lähenemisviisi peetakse praegu heaks viisiks luua usalduslik keskkond ning aidata edendada ja suurendada vastastikust usaldust. Käesolevat ettepanekut tuleks seepärast vaadelda osana paari järgneva aasta jooksul esitatavast ulatuslikust õigusaktide paketist, millega nähakse ELis ette minimaalsed menetlusõigused kriminaalmenetluses.
2. Ettepaneku eesmärk on parandada kahtlustatavate õigusi. Selliste õiguste ühised miinimumnõuded peaksid lihtsustama vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist ja parandama selle kaudu ELi liikmesriikide vahelise õigusala seostöö toimimist.
3. Esimeseks meetmeks on 8. oktoobril 2010 vastuvõetav direktiiv, milles käsitletakse õigust suulisele ja kirjalikule tõlkele.
4. Ettepaneku õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 82 lõige 2. Nimetatud artiklis on sätestatud järgmine: „määrul, mil see on vajalik kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise ning samuti politsei- ja õiguskoostöö hõlbustamiseks piiriülese mõõtmega kriminaalasjades, võivad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt kehtestada direktiividega miinimumeeskirjad. Sellised eeskirjad võtavad arvesse liikmesriikide õigustraditsioonide ja -süsteemide vahelisi erinevusi.

Need käsitlevad:

a) tõendite vastastikust lubatavust liikmesriikide vahel;

b) isikute õigusi kriminaalmenetluses;

c) kuriteohvrite õigusi;

d)[...].”

Vastastikuse tunnustamise heaks toimimiseks on vaja vastastikust usaldust. Selleks et parandada vastastikust usaldust ja seega koostööd, on vaja teatavat ühtlust.

5. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 on ette nähtud õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ja artikliga 48 on tagatud kaitseõigus, mille sisu ja ulatus ühtivad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikega 3 tagatud õiguste sisu ja ulatusega¹. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse

¹ Selgitus artikli 48 kohta ja selgitused ELi põhiõiguste harta kohta.

konventsiooni puhul saab õiguse saada teavet õiguste kohta tuletada nimetatud konventsiooni artiklit 6 käsitlevast Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast, mille kohaselt peaksid ametiasutused võtma ennetava lähenemisviisi, et tagada kriminaalsüüdistuse saanud isiku teavitamine tema õigustest. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktis a sätestatud õigus saada teavet süüdistuse kohta on äärmiselt oluline kriminaalsüüdistuse saanud isiku jaoks, kes peab enda kaitse ettevalmistamiseks teadma tema vastu esitatud süüdistust. Sarnased õigused on kajastatud ka kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti² artikli 9 lõikes 2 ja artikli 14 lõikes 3.

6. Ettepaneku koostamiseks korraldas komisjon mõju hindamise. Mõjuhindangut käsitlev aruanne on kättesaadav aadressil http://ec.europa.eu/governance/impact/ia_carried_out/cia_2010_en.htm

2. TAUST

7. Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikes 3 on sätestatud, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused on ELi õiguse üldpõhimõtted. ELi lepingu artikli 6 lõikes 1 on sätestatud, et EL tunnustab 7. detsembri 2000. aasta ELi põhiõiguste hartas, nagu seda on kohandatud 12. detsembril 2007. aastal Strasbourgis, sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid, millel on ELi toimimise lepingu ja ELi lepinguga võrreldes samaväärne õigusjõud. Nimetatud hartat kohaldatakse ELi institutsioonide ja liikmesriikide suhtes ELi õiguse rakendamise korral, näiteks ELis kriminaalasjades tehtava õigusalse koostöö valdkonnas.
8. Tampere toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumise³ järeldustes kinnitati, et vastastikune tunnustamine peaks saama õigusalse koostöö nurgakiviks, ning rõhutati, et vastastikune tunnustamine ja õigusaktide vajalik ühtlustamine soodustaks üksikisiku õiguste kohtulikku kaitset⁴.
9. Komisjoni 26. juuli 2000. aasta teatise nõukogule ja Euroopa Parlamendile kriminaalasjades tehtud lõplike otsuste vastastikuse tunnustamise kohta⁵ märgiti, et tuleks tagada mitte ainult see, et vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamine ei kahjusta kahtlustatavate kohtlemist ega õigust kaitsele, vaid ka see, et õiguslikke tagatise protsessi käigus täiustatakse.
10. Selline põhimõte kiideti heaks nõukogu ja komisjoni meetmeprogrammiga kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamiseks,⁶ milles märgiti, et vastastikune tunnustamine sõltub olulisel määral selle tõhususe näitajatest.

² 999 U.N.T.S. 171. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt on rahvusvaheline konventsioon, millele sai ÜRO Peaassamblee 16. detsembri 1966. aasta resolutsiooni kohaselt alla kirjutada ja mille ratifitseerisid kõik ELi liikmesriigid, kelle suhtes on see nüüd rahvusvaheliselt siduv. 15.–16.10.1999.

³ 15.–16.10.1999.

⁴ Järeldus 33.

⁵ KOM(2000) 495, 29.7.2000.

⁶ EÜT C 12, 15.1.2001, lk 10.

11. Nende näitajate hulka kuuluvad kahtlustatavate õiguste kaitse mehhanismid (3. näitaja) ja ühiste miinimumnõuete koostamine vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamise lihtsustamiseks (4. näitaja). Käesolev direktiivi ettepanek on esitatud selleks, et parandada üksikisiku õiguste kaitset.
12. 2004. aastal esitas komisjon õigusaktide ulatusliku ettepaneku,⁷ milles käsitleti kõige olulisemaid kostja õigusi kriminaalmenetluses, kuid nõukogu ei võtnud seda vastu.
13. 30. novembril 2009 võttis justiits- ja siseküsimuste nõukogu vastu teekaardi, mille eesmärk on tugevdada kahtlustatavate või süüdistatavate isikute menetlusõigusi kriminaalmenetluses⁸. Teekaardis tehakse ettepanek võtta järkjärgulise lähenemisviisi raames viis kõige olulisemaid menetlusõigusi käsitlevat meetet ja kutsutakse komisjoni üles esitama selleks vajalikke ettepanekuid. Nõukogu leidis, et Euroopa tasandil ei ole üksikisikute põhiõiguste tagamiseks kriminaalmenetluses siiani piisavalt jõupingutusi tehtud. ELi õigusaktid hakkavad kõnealusele valdkonnale täiel määral positiivset mõju avaldama alles siis, kui kõik meetmed on õigusaktidega ette nähtud. Teekaardi teine meede on seotud õigusega saada teavet.
14. 10.–11. detsembril 2009 toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel⁹ vastuvõetud Stockholmi programmis kinnitati taas, et üksikisiku õigused kriminaalmenetluses on ELi põhiväärtus ning liikmesriikide vahelise usalduse ja ELi usaldusväarsuse põhikomponent. Üksikisikute põhiõiguste kaitsmisega kõrvaldatakse ka vaba liikumist piiravad tõkked. Stockholmi programmis viidatakse teekaardile kui programmi olulisele osale ja kutsutakse komisjoni üles esitama selle kiireks rakendamiseks asjakohaseid ettepanekuid.

3. ÕIGUS SAADA TEAVET, NAGU SEE ON SÄTESTATUD ELI PÕHIÕIGUSTE HARTAS NING EUROOPA INIMÕIGUSTE JA PÕHIVABADUSTE KAITSE KONVENTSIOONIS

15. ELi põhiõiguste harta artiklis 6 (õigus vabadusele ja turvalisusele) on sätestatud järgmine:

„Igaühel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele.”

Harta artiklis 47 (õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele) on sätestatud järgmine:

„(...) Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

(...).”

Harta artiklis 48 (süütuse presumpatsioon ja kaitseõigus) on sätestatud järgmine:

„2. Iga süüdistatava õigus kaitsele on tagatud.”

⁷ KOM(2004) 328, 28.4.2004.

⁸ ELT C 295, 4.12.2009, lk 1.

⁹ Euroopa Ülemkogu järeldused, 10.–11.12.2009.

Harta kohaldamisalas on tagatud ja hartas on kajastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vastavad õigused.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 5 (õigus isikuvabadusele ja -puutumatusel) on sätestatud järgmine:

„2. Igale vahistatule teatatakse talle arusaadavas keeles viivitamata tema vahistamise põhjused ja kõik tema vastu esitatud süüdistused.

(...).”

Konventsiooni artiklis 6 (õigus õiglasele kohtumenetlusele) on sätestatud järgmine:

„3. Igal kuriteos süüdistataval on vähemalt järgmised õigused:

a) saada viivitamata talle arusaadavas keeles üksikasjalikku teavet tema vastu esitatud süüdistuse iseloomust ja alustest;

b) saada piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks;

[...].”

16. Mitmest hiljutisest uuringust¹⁰ nähtub, et kahtlustatavaid teavitatakse nende õigustest väga erineval viisil ja et enamikul juhtudel antakse teavet õiguste kohta ainult suuliselt, mis vähendab teabe tõhusust ja muudab selle jälgimise keeruliseks. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis ei ole õigust saada teavet sõnaselgelt nimetatud, kuid kohtupraktikas on õigusasutustelt nõutud positiivsete meetmete võtmist, et tagada tõhus kooskõla konventsiooni artikliga 6. Näiteks jõudis Euroopa Inimõiguste Kohus asjades *Padalov vs. Bulgaaria*¹¹ ja *Tunc vs. Türgi*¹² järeldusele, et ametiasutused peaksid kahtlustatavat aktiivselt teavitama tema õigusest saada tasuta õigusabi, ning asjas *Panovits vs. Küpros*¹³ märkis, et õigusasutustel on positiivne kohustus anda kahtlustatavale teavet õiguse kohta saada õigusnõustamist ja tasuta õigusabi, kui on täidetud selleks ettenähtud tingimused. Ei piisa sellest, et nimetatud teave antakse kirjalikult, näiteks õiguste deklaratsioonina, nagu seda tegid õigusasutused *Panovitsi* asjas. Euroopa Inimõiguste Kohus rõhutas, et õigusasutused peavad võtma kõik mõistlikud meetmed, et tagada kahtlustatava täielik teadlikkus oma õigustest.
17. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 5 lõikes 2 ja artikli 6 lõike 3 punktis a on sätestatud õigusasutuste kohustus teatada kahtlustatavale süüdistuse iseloom ja põhjus, et kahtlustatav mõistaks süüdistust, saaks ette valmistada oma kaitse¹⁴ ja vaidlustada oma kinnipidamise seaduslikkuse¹⁵. Kuigi mõlemad sätted on nõutava teabe suhtes täpsed, on need piiratud vahistamise faktiliste põhjustega, süüdistuse iseloomu ja põhjusega ning nende õigusliku alusega.

¹⁰ T. Spronken, G. Vermeulen *et al.*, „*EU Procedural Rights in Criminal Proceedings*”, Antwerpen, 2009; E. Cape, Z. Namoradze *et al.*, „*Effective Criminal Defence in Europe*”, Antwerpen, 2010.

¹¹ *Padalov vs. Bulgaaria*, 10. augusti 2006. aasta otsus, taotlus nr 54784/00.

¹² *Talat Tunc vs. Türgi*, 27. märtsi 2007. aasta otsus, taotlus nr 32432/96.

¹³ *Panovits vs. Küpros*, 11. detsembri 2008. aasta otsus, taotlus nr 4268/04, § 72–73.

¹⁴ *Mattoccia vs. Itaalia*, 25. juuli 2000. aasta otsus, taotlus nr 23969/94, § 60.

¹⁵ *Fox, Campbell ja Hartley*, 30. augusti 1990. aasta otsus, taotlus nr A 182, § 40.

Süüdistatavale antava teabe hulk sõltub asja iseloomust ja keerukusest. Nimelt on konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktis b sätestatud, et isikule tuleb enda kaitse ettevalmistamiseks anda „piisavalt aega ja võimalusi”, mis sõltuvad konkreetsest kohtuasjast¹⁶. Sellest tulenevalt saab ametiasutustelt nõuda täiendavate meetmete võtmist tagamaks, et kahtlustatav on teavet täielikult mõistnud¹⁷. Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast nähtub, et peamised konventsiooni järgimisega seotud probleemid hõlmavad positiivseid meetmeid, millega tuleks tagada õiglane kohtumenetlus. Ei piisa ainult teabe avaldamisest eeldusega, et kahtlustatav võiks seda küsida. Prokuratuuril on kohustus teatada kahtlustatavale süüdistuse iseloom ja alus ning seda kohustust ei tohi täita passiivselt, tehes teabe kättesaadavaks, kuid juhtimata sellele kaitsja tähelepanu¹⁸. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis ei ole teabe andmise viisi täpsustatud. Kuigi asjas *Kamasinski vs. Austria*¹⁹ otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus, et kui kahtlustatav ei mõista menetluskeelt, tuleks talle üldjuhul anda süüdistuse kirjalik tõlge, nõustus ta ka väitega, et suulised selgitused olid konventsiooni artikli 6 lõike 3 punktis a sätestatud kohustuse täitmiseks piisavad.

18. Kooskõlas menetlusõiguste teekaardis sätestatud volitustega kehtestatakse käesoleva direktiiviga ELi tasandil miinimumnõuded teabe andmiseks kahtlustatavale ja süüdistatavale nende menetlusõiguste ja nende vastu esitatud süüdistuse kohta. Kuna direktiivi aluseks on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklid 5 ja 6, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus, edendatakse sellega ELi põhiõiguste harta, eriti selle artiklite 6, 47 ja 48 kohaldamist.

4. KONKREETSSED SÄTTED

Artikkel 1 – eesmärk

19. Artiklis 1 sätestatakse direktiivi eesmärk, milleks on kehtestada eeskirjad, milles käsitletakse kahtlustatava ja süüdistatava õigust saada kriminaalmenetluses teavet nende õiguste ja nende vastu esitatud süüdistuse kohta.

Artikkel 2 – reguleerimisala

20. Direktiivi kohaldatakse alates hetkest, mil liikmesriigi pädevad ametiasutused teevad isikule ametliku teatega või muul viisil teatavaks, et teda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises, kuni tema suhtes algatatud menetluse lõpetamiseni (sealhulgas võimaliku edasikaebuse suhtes otsuse tegemine). Direktiivi ei kohaldata haldusasutuste teostatavate menetluste suhtes, mis on seotud kas riikliku või ELi tasandi konkurentsioiguse rikkumisega, välja arvatud juhul, kui asi on esitatud kriminaalasjades pädevale kohtule.

¹⁶ *Pélissier ja Sassi vs. Prantsusmaa*, 25. märtsi 1999. aasta otsus, taotlus nr 25444/94, § 54, ning *Mattoccia vs. Itaalia*, 25. juuli 2000. aasta otsus, taotlus nr 23969/94, § 60 ja 71.

¹⁷ *Brozicek vs. Itaalia*, 19. detsembri 1989. aasta otsus, taotlus nr 10964/84, § 41; *Mattoccia vs. Itaalia*, 25. juuli 2000. aasta otsus, taotlus nr 23969/94, § 65, ning *Vaudelle vs. Prantsusmaa*, 30. jaanuari 2000. aasta otsus, taotlus nr 35683/97, § 59.

¹⁸ *Mattoccia vs. Itaalia*, 25. juuli 2000. aasta otsus, taotlus nr 23969/94, § 65.

¹⁹ *Kamasinski vs. Austria*, 19. detsembri 1989. aasta otsus, taotlus nr 9783/82, § 79.

21. Euroopa vahistamismäärusega²⁰ seotud menetlused kuuluvad sõnaselgelt direktiivi kohaldamisalasse. Seega hakatakse direktiiviga ELi põhiõiguste harta artiklites 47 ja 48 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklites 5 ja 6 sätestatud menetluslikke tagatise kohaldama Euroopa vahistamismääruse kohaste üleandmismenetluste suhtes.

Artikkel 3 – õigus saada teavet õiguste kohta

22. Artikliga 3 kehtestatakse üldpõhimõte, mille kohaselt tuleks kriminaalmenetluses kõiki kahtlustatavaid ja süüdistatavaid teavitada nende asjakohastest menetlusõigustest võimalikult varases menetlusetapis. Sellist teavet tuleks anda lihtsas ja arusaadavas keeles kas suuliselt või kirjalikult.
23. Artikli 3 lõikes 2 sätestatakse minimaalsed õigused ja liikmesriigi kohustused, mis tulenevad ELi põhiõiguste hartast, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisest paktist ning kohaldatavast ELi õigusest ning mida peetakse õiglase kriminaalmenetluse tagamiseks oluliseks.

Artikkel 4 – õigus saada vahistamisel kirjalikku teavet õiguste kohta

24. Artiklis 4 täpsustatakse liikmesriigi üldist kohustust teavitada kahtlustatavat ja süüdistatavat tema menetlusõigustest, kui liikmesriigi pädev ametiasutus võtab selliselt isikult kuriteo toimepanemise kahtluse uurimiseks algatatud kriminaalmenetluse raames vabaduse (näiteks politseipoolse vahistamise ja kohtueelse menetluse raames kohtuniku määrusega vahi alla jätmise korral). Liikmesriigil on kohustus teavitada isikut asjakohastest õigustest *kirjalikult*. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee on oma aruannetes kogemustele tuginedes korduvalt rõhutanud, et vahistatu hirmutamise ja füüsilise väärkohtlemise risk on kõige suurem vabaduse võtmisele vahetult järgneval perioodil. Nimetatud komitee sõnul²¹ on oluline, et kahtlustatavat ja süüdistatavat teavitatakse tema õigustest kohe (st tema vahistamise ajal) kõige tõhusamal viisil (st õiguste otsese selgitamise kaudu õiguste deklaratsiooni abil). Euroopa Inimõiguste Kohtu viimase aja kohtupraktika kohaselt²² peavad liikmesriigi pädevad ametiasutused tagama, et vahistatu saab põhimõtteliselt aru õiguste deklaratsioonis sisalduvast teabest. Vahistatul peab olema õigus hoida õiguste deklaratsiooni enda valduses kogu tema kinnipidamise aja jooksul.
25. Õiguste deklaratsioon tuleks koostada väljaõppeta isikule, kellel ei ole teadmisi kriminaalmenetlusest, lihtsasti arusaadavas keeles ja see peaks sisaldama artikli 3 lõikes 2 osutatud teavet. Selleks et aidata liikmesriigil õiguste deklaratsiooni koostada ja ühtlustada ELis antavat kirjalikku teavet, esitatakse direktiivi I lisas õiguste deklaratsiooni näidis, mida liikmesriigid võivad kasutada. Õiguste deklaratsiooni näidis on soovituslik ja seda võidakse direktiivi artikli 12 kohaselt

²⁰ Nõukogu raamotsus, 13. juuni 2002, Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (2002/584/JSK).

²¹ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee (CPT), *CPT nõuded – CPT üldaruannete sisulisi küsimusi käsitlevad peatükid*, CPT/Inf/E (2002) 1 – toim. 2009, lk 11 ja 12.

²² *Panovits vs. Kùpros*, 11. detsembri 2008. aasta otsus, taotlus nr 4268/04, § 67.

esitatava direktiivi rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni aruande alusel või kõikide teekaardis kirjeldatud meetmete jõustamise järel muuta. Näidisega ei piirata õigusi, mida liikmesriikides praegu kohaldatakse.

26. Õiguste deklaratsioon peab olema koostatud keeles, millest kahtlustatav ja süüdistatav aru saavad. Eeldatakse, et kõikide üldiselt levinud keelte versioonid on politseiasutustel elektroonilises vormis olemas ja need on võimalik vajaduse korral välja printida. Kui vajaliku keele versiooni ei ole olemas, tuleks kahtlustatavat ja süüdistatavat teavitada nende õigustest suuliselt keeles, millest nad aru saavad, ning õiguste deklaratsioon tuleks neile anda põhjendamatu viivitusega (st kohe, kui see on tõlgitud asjaomasesse keelde). Liikmesriigis tuleb välja töötada meetod teabe edastamiseks vaegnägijale ja pimedale ning isikule, kes ei oska lugeda.

Artikkel 5 – õigus saada Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses kirjalikku teavet õiguste kohta

27. Isikutel, kelle kohta on tehtud Euroopa vahistamismäärus, on teistsugused õigused (nt õigus ülekuulamisele). Liikmesriigid peaksid tagama, et selliste isikute jaoks on koostatud õiguste deklaratsiooni eriversioon. Käesoleva direktiivi II lisas on esitatud õiguste deklaratsiooni näidis, mida liikmesriigid võivad kasutada. Õiguste deklaratsiooni näidis on soovituslik ja seda võidakse direktiivi artikli 12 kohaselt esitatava direktiivi rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni aruande alusel või kõikide teekaardis kirjeldatud meetmete jõustamise järel muuta. Näidisega ei piirata õigusi, mida liikmesriikides praegu kohaldatakse.

Artikkel 6 – õigus saada teavet süüdistuse kohta

28. Kui isiku vastu on esitatud kriminaalsüüdistus, tuleks talle viivitamata anda piisavat ja üksikasjalikku teavet talle arusaadavas keeles, et ta saaks ette valmistada enda kaitse ja vajaduse korral vaidlustada kohtueelsed otsused. Selline nõue on sätestatud ELi põhiõiguste hartas ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis. Artiklis 6 kirjeldatakse täpselt teavet, mida tuleb kõnealusele isikule kindlasti anda.

Artikkel 7 – õigus tutvuda toimikuga

29. Tõhusaim viis anda kahtlustatavale või süüdistatavale üksikasjalikku teavet süüdistuse kohta, et tal oleks menetluse ajal piisavalt võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks, on anda talle või tema kaitsjale õigus tutvuda toimikuga. Hiljutistest uuringutest²³ nähtub, et enamikus liikmesriikides on õigus tutvuda toimikuga kriminaalmenetluse teatavas etapis juba ette nähtud. Euroopa Inimõiguste Kohus on järjekindlalt otsustanud, et sõltuvalt kriminaalmenetluse etapist peab liikmesriik Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 5 lõike 4 ja artikli 6 lõike 3 punkti b ning prokurörile ja kaitsjale ühesuguste tingimuste tagamise põhimõtte kohaselt avaldama kaitsjale kõik süüdistatavat toetavad või tema

²³ T. Spronken, G. Vermeulen *et al*, „*EU Procedural Rights in Criminal Proceedings*”, Antwerpen, 2009; E. Cape, Z. Namoradze *et al*, „*Effective Criminal Defence in Europe*”, Antwerpen, 2010.

vastu kogutud tõendusmaterjalid²⁴ ning andma talle õiguse tutvuda toimikus olevate asjaomaste dokumentidega²⁵.

30. Lõikes 1 sätestatakse, et kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava vahistamise korral tuleks ette näha õigus tutvuda toimikus olevate dokumentidega, mille alusel saab teha kindlaks, kas isiku kinnipidamine pädeva õigusasutuse poolt oli seaduslik. Sellise piiratud õigusega tutvuda toimikuga tagatakse õiglase kohtueelne menetlus vahistamise ja kinnipidamise seaduslikkuse osas. Selleks et otsustada, milliste dokumentide ja millise teabega lubatakse tutvuda, peaksid liikmesriigid pöörama erilist tähelepanu selliste leebema kohtlemise programmide tõhususe kaitsele, mida kasutatakse kriminaalõiguse alusel kartellikäitumise uurimistes.
31. Lõike 2 kohaselt peab liikmesriik kriminaaluurimise lõpetamise korral andma *kõikidele* süüdistatavatele hoolimata sellest, kas nad on vahi all või mitte, õiguse tutvuda toimikuga. Pädev õigusasutus võib keelata toimikus olevate teatavate dokumentidega tutvumist, kui see võib seada tõsisesse ohtu teise isiku elu või kahjustada tõsiselt menetlust korraldava liikmesriigi sisejulgeolekut. Toimikuga tutvumise õigust piiratakse ainult erandjuhtudel.
32. Toimikuga tutvumise õigust ei tohiks piirata toimiku ühekordse tutvumisega. Kui süüdistatav või tema kaitsja peab seda vajalikuks, tuleks neile anda täiendav võimalus toimikuga tutvuda. Kui toimik on erakordselt mahukas või kui see on kohtumõistmise huvides, tuleks süüdistatavale esitada toimikus olevate dokumentide loetelu, et ta saaks otsustada, milliste dokumentidega ta soovib tutvuda.

Artikkel 8 – kontrollimine ja õiguskaitsevahendid

33. Selleks et tagada, et kahtlustatav või süüdistatav saaks kogu teabe, mida tal on õigus saada, peaksid liikmesriigid kehtestama menetluse, mille abil tehakse kindlaks, kas isikule on teavet antud. Selleks võib olla näiteks vorm, millele isik kirjutab alla, kinnitades teabe saamist, või vastav märges süüdistusaktis.

Artikkel 9 – koolitus

34. Artikli 9 eesmärk on tagada, et liikmesriikide politseiametnikud, prokurörid ja kohtunikud saavad neile vajalikku koolitust, et täita nõuetekohaselt direktiivi artiklitest 3–8 tulenevaid kohustusi. Eelkõige on vaja tagada nimetatud ametnikele nõuetekohased üksikasjalikud teadmised kahtlustatava ja süüdistatava menetlusõigustest, et nad saaksid anda asjakohast, praktilist ja tõhusat teavet nende õiguste kohta.

Artikkel 10 – tagasiulatuva jõu puudumine

35. Artikli 10 eesmärk on tagada, et käesoleva direktiivi kohaste ühiste miinimumnõuete kehtestamisega ei leevendata nõudeid teatavates liikmesriikides ning et järgitakse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud nõudeid.

²⁴ *Edwards vs. Ühendkuningriik*, 16. detsembri 1992. aasta otsus, taotlus nr 13071/87, § 36.

²⁵ *Garcia Alva vs Saksamaa*, 13. veebruari 2001. aasta otsus, taotlus nr 23541/94, § 47–55; *Schöps vs. Saksamaa*, 13. veebruari 2001. aasta otsus, taotlus nr 251164/94, § 41–42; *Mooren vs. Saksamaa*, 9. juuli 2009. aasta otsus, taotlus nr 11364/03, § 121–124.

Liikmesriikidel on täielik õigus kehtestada käesoleva direktiiviga kokkulepitud nõuetest rangemad nõuded.

Artikkel 11 – rakendamine

36. Artikli 11 kohaselt peavad liikmesriigid rakendama direktiivi xx.xx.20xx ja saatma samaks kuupäevaks komisjonile nende normide teksti, millega võetakse direktiiv siseriiklikku õigusse üle.

Artikkel 12 – aruandlus

37. Komisjon peab 36 kuud pärast direktiivi avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles ta hindab, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikke meetmeid, lisades aruandele vajaduse korral seadusandlikud ettepanekud.

Artikkel 13 – jõustumine

38. Artikliga 13 nähakse ette, et direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

I lisa

39. I lisa esitatakse õiguste deklaratsiooni soovituslik näidis, mis antakse artikli 4 lõike 1 kohaselt kahtlustatavale või süüdistatavale tema vahistamisel. Õiguste deklaratsiooni näidises selgitatakse lihtsas keeles direktiivi artikli 3 lõikes 2 loetletud otseselt asjakohaseid minimaalseid õigusi. Kuigi liikmesriikidel ei ole kohustust näidist kasutada, leitakse, et näidist kasutanud liikmesriigid on direktiivi artiklit 4 rakendanud. Õiguste deklaratsiooni näidist võidakse direktiivi artikli 12 kohaselt esitatava direktiivi rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni aruande alusel või kõikide teekaardis kirjeldatud meetmete jõustamise järel muuta. Kõnealuse näidisega ei piirata õigusi, mida liikmesriikides praegu kohaldatakse.

II lisa

40. II lisa esitatakse õiguste deklaratsiooni soovituslik näidis, mis antakse artikli 5 kohaselt Euroopa vahistamismääruse alusel vahistatule. Kuigi liikmesriikidel ei ole kohustust näidist kasutada, leitakse, et näidist kasutanud liikmesriigid on direktiivi artiklit 5 rakendanud. Õiguste deklaratsiooni näidist võidakse direktiivi artikli 12 kohaselt esitatava direktiivi rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni aruande alusel või kõikide teekaardis kirjeldatud meetmete jõustamise järel muuta. Kõnealuse näidisega ei piirata õigusi, mida liikmesriikides praegu kohaldatakse.

5. SUBSIDIAARSUSE PÕHIMÕTE

41. Liikmesriigid üksi ei suuda ettepaneku eesmärki piisavas ulatuses saavutada, kuna teavet antakse märkimisväärselt erineval viisil ja ajal, põhjustades sellega ELis nõuete ebahühtluse. Kuna ettepaneku eesmärk on suurendada vastastikust usaldust, on ainult ELi tasandi meetmega võimalik kehtestada sidusad ühised miinimumnõuded, mida kohaldatakse kogu ELis. Selleks et tekitada vastastikust usaldust, ühtlustatakse ettepanekuga liikmesriikide olulisi menetluseeskirju, milles käsitletakse kuriteo

toimepanemises kahtlustatava või süüdistatava teavitamist tema õigustest ja süüdistusest. Seepärast on ettepanek kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega. Komisjon esitab ettepaneku, mis erineb pisut mõjuhinnangus kirjeldatud eelistatud võimalusest, kuid mille mõju on sellega võrreldav. ELi tasandi meetme kulu on algselt eelistatud võimalusega võrdne, kuna liikmesriikidele tekib lisakulusid ainult juhul, kui nad otsustavad direktiivis esitatud õiguste deklaratsiooni soovitusliku näidise asemel välja töötada oma versiooni.

6. PROPORTSIONAALSUSE PÕHIMÕTE

42. Ettepanek on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, kuna see ei lähe nimetatud eesmärgi saavutamiseks ELi tasandil vajalikust kaugemale.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV .../.../EL,

milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 82 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu riikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust¹,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 on sätestatud õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 6 ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 14 õigus õiglasele kohtumenetlusele. ELi põhiõiguste harta artikliga 48 on tagatud kaitseõiguse austamine.
- (2) ELi põhiõiguste harta artiklis 6 on sätestatud õigus vabadusele ja turvalisusele ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 5 õigus isikuvabadusele ja -puutumatusel, mida võib piirata vaid konventsiooni artiklis 5 kirjeldatud juhtudel ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktika alusel.
- (3) Euroopa Liit on seadnud eesmärgiks säilitada ja arendada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala. Tamperes 15. ja 16. oktoobril 1999. aastal toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumise järelduste kohaselt ning eriti nende punkti 33 kohaselt peaks vastastikuse tunnustamise põhimõtte saama ELi piires õiguslase koostöö nurgakiviks nii tsiviil- kui ka kriminaalasjades, kuna kohtuotsuste tõhustatud vastastikune tunnustamine ja õigusaktide vajalik ühtlustamine hõlbustaksid ametiasutuste koostööd ja üksikisiku õiguste kohtulikku kaitset.
- (4) Koosõlas Tamperes toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumise järeldustega võttis nõukogu 29. novembril 2000. aastal vastu meetmeprogrammi kriminaalasjades tehtud

¹ ELT C , , lk .

² ELT C , , lk .

otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamiseks³. Meetmeprogrammi sissejuhatuses märgitakse, et vastastikune tunnustamine on „mõeldud tugevdama koostööd liikmesriikide vahel” ja „tõhustama üksikisiku õiguste kaitset”.

- (5) Kriminaalasjades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamine eeldab, et liikmesriigid usaldavad üksteise kriminaalkohtusüsteeme. Vastastikuse tunnustamise ulatus sõltub suurel määral mitmest näitajast, sealhulgas kahtlustatavate õiguste kaitse mehhanismid ja ühised miinimumnõuded, mis on vajalikud vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise hõlbustamiseks.
- (6) Tõhus vastastikune tunnustamine on võimalik üksnes usalduse õhkkonnas, milles mitte ainult õigusasutused, vaid kõik kriminaalmenetluses osalejad suhtuvad teise liikmesriigi õigusasutuste otsustesse samaväärselt enda omadega viisil, mis ei väljenda mitte üksnes usku partneri eeskirjade adekvaatsusse, vaid ka veendumust, et neid eeskirju kohaldatakse õigesti.
- (7) Kuigi liikmesriigid on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti osalised, näitavad kogemused, et see ei tekita iseenesest piisavat usaldust teise liikmesriigi kriminaalkohtusüsteemi vastu.
- (8) Vastastikuse usalduse suurendamiseks on vaja kehtestada üksikasjalikud eeskirjad ELi põhiõiguste hartast, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktist tulenevate menetlusõiguste ja menetluslike tagatiste kaitse kohta. Käesoleva direktiivi rakendamiseks ei tohiks liikmesriigid mingil juhul jätta täitmata nimetatud konventsioonis ja hartas sätestatud nõudeid, mida on edasi arendatud Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikaga.
- (9) Aluslepingu artikli 82 lõikes 2 on ette nähtud liikmesriikides kohaldatavate miinimumeeskirjade kehtestamine, et hõlbustada kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikust tunnustamist ning samuti politsei- ja õiguskoostööd piiriülese mõõtmega kriminaalasjades. Aluslepingu artikli 82 lõike 2 punktis b viidatakse isikute õigustele kriminaalmenetluses kui ühele valdkonnale, kus võib kehtestada miinimumeeskirju.
- (10) Ühised miinimumeeskirjad peaksid suurendama usaldust kõikide liikmesriikide kriminaalkohtusüsteemide vastu, mis omakorda peaks tõhustama õiguskoostööd vastastikuse usalduse õhkkonnas ja edendama põhiõiguste kultuuri ELis. Eeskirjadega tuleks kõrvaldada ka kodanike vaba liikumist piiravad tõkked. Sellised ühised miinimumeeskirjad tuleks kehtestada kriminaalmenetluses antava teabe kohta.
- (11) 30. novembril 2009 võttis nõukogu vastu teekaardi, mille eesmärk on tugevdada kahtlustatavate või süüdistatavate isikute menetlusõigusi kriminaalmenetluses⁴. Tuginedes järkjärgulisele lähenemisviisile, kutsutakse teekaardis üles võtma meetmeid seoses õigusega kirjalikule ja suulisele tõlkele, õigusega saada teavet õiguste ja süüdistuse kohta, õigusega saada õigusabi ja õigusnõustamist ning õigusega suhelda sugulaste, tööandjate ja konsulaarasutustega ning võtma kaitsemeetmeid selliste kahtlustatavate või süüdistatavate isikute jaoks, kes kuuluvad haavatavate isikute

³ EÜT C 12, 15.1.2001, lk 10.

⁴ ELT C 295, 4.12.2009, lk 1.

kategooriasse. Teekaardis rõhutatakse, et esitatud õiguste järjekord on ainult soovituslik ja seega võib seda vastavalt prioriteetidele muuta. Teekaart on koostatud tervikuna ja seega avaldub selle mõju täiel määral ainult juhul, kui rakendatakse kõiki selle osasid.

- (12) Euroopa Ülemkogu tervitas 11. detsembril 2009. aastal vastu võetud Stockholmi programmis⁵ teekaardi vastuvõtmist ja lisas selle Stockholmi programmi osaks (punkt 2.4). Euroopa Ülemkogu rõhutas võimalust täiustada teekaarti, kutsudes komisjoni üles analüüsima kahtlustatavate ja süüdistatavate minimaalsete menetlusõiguste lisaaspekte ning hindama seda, kas tihedama koostöö edendamiseks selles valdkonnas on vaja käsitleda muid küsimusi, näiteks süütuse presumptsiooni.
- (13) Teekaardi esimene meede on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb õigust suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses⁶.
- (14) Käesolev direktiiv on seotud teekaardi meetmega B. Selleks et suurendada liikmesriikide vastastikust usaldust, kehtestatakse direktiiviga ühised miinimumnõuded teabe kohta, mida antakse kuriteo toimepanemises kahtlustatavale ja süüdistatavale nende õiguste ja süüdistuse kohta. Kuna direktiivi aluseks on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklid 5 ja 6, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus, edendatakse sellega ELi põhiõiguste harta, eriti selle artiklite 6, 47 ja 48 kohaldamist. Oma teatises „Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala Euroopa kodanikele. Stockholmi programmi rakendamise tegevuskava”⁷ märkis komisjon, et esitab õigustega seotud teavet käsitleva õigusakti ettepaneku 2010. aastal.
- (15) Käesolevat direktiivi ei kohaldata haldusasutuste teostatavate menetluste suhtes, mis on seotud kas riikliku või ELi tasandi konkurentsioiguse rikkumisega, välja arvatud juhul, kui asi on esitatud kriminaalasjades pädevale kohtule.
- (16) Direktiiviga tuleks selgelt kehtestada õigus saada oma õiguste kohta teavet (millele on viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikas). Seega tagatakse käesoleva direktiiviga Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist kõrgem kaitstuse tase. Õigus saada teavet süüdistuse kohta on sätestatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklites 5 ja 6, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Kohus, ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklites 9 ja 14. Direktiiviga tuleks lihtsustada nimetatud õiguste kasutamist praktikas, et kaitsta õigust õiglasele menetlusele.
- (17) Kahtlustatav ja süüdistatav peaksid olema teadlikud oma õigustest ja neid mõistma ning olema võimelised neid kasutama enne politseis toimuvat küsitlemist. Isikule tuleks viivitamata teatada talle arusaadavas keeles tema vastu esitatud süüdistuse iseloom ja alus ning anda teavet otseselt asjakohaste õiguste kohta.
- (18) Kriminaalmenetluse alguses tuleks kõikidele kahtlustatutele ja süüdistatutele anda viivitamata kas suuliselt või kirjalikult teavet õiguste kohta. Käesoleva direktiivi

⁵ ELT C 115, 4.5.2010.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/xxx/EL, 8. oktoober 2010, mis käsitleb õigust suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses.

⁷ KOM(2010) 171, 20.4.2010.

kohaselt antav teave õiguste kohta peaks sisaldama vähemalt teavet õiguse kohta kasutada kaitsjat, õiguse kohta saada teavet süüdistuse kohta ja vajaduse korral tutvuda toimikuga, õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele, kui isik ei saa aru menetluskeelest, ning kahtlustatava või süüdistatava vahistamise korral tema õiguse kohta nõuda enda viivitamatut toimetamist kohtuniku juurde. Sellega ei piirata teavet, mida antakse muude menetlusõiguste kohta, mis tulenevad ELi põhiõiguste hartast, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisest paktist ning kohaldatavast ELi õigusest, nagu seda on tõlgendanud asjaomased kohtud.

- (19) Kahtlustatava või süüdistatava vahistamise korral tuleks teavet kõnealuste otseselt asjakohaste menetlusõiguste kohta anda lihtsasti arusaadava kirjaliku õiguste deklaratsioonina, et tagada, et isik mõistab oma õigusi. Selleks et aidata liikmesriikidel koostada sellist õiguste deklaratsiooni ja suurendada liikmesriikide tavade kooskõla, esitatakse direktiivi I lisas õiguste deklaratsiooni näidis, mida liikmesriigid võivad kasutada. Õiguste deklaratsiooni näidis on soovituslik ja seda võidakse direktiivi artikli 12 kohaselt esitatava direktiivi rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni aruande alusel või kõikide teekaardis kirjeldatud meetmete jõustamise järel muuta. Sellise näidise alusel koostatud õiguste deklaratsioon peaks sisaldama ka muid asjaomaseid menetlusõigusi, mida liikmesriikides kohaldatakse.
- (20) Kuriteo toimepanemises süüdistatavale tuleks anda kogu teave süüdistuse kohta, et ta saaks ette valmistada enda kaitse ja et oleks tagatud õiglane menetlus.
- (21) Selleks et tagada kõige tõhusamal viisil kahtlustatavale ja süüdistatavale piisav teave süüdistuse kohta, tuleks neile või nende kaitsjatele anda õigus tutvuda toimikuga. Toimikuga tutvumise õigust võib piirata juhul, kui see seab tõsisesse ohtu teise isiku elu või kahjustab tõsiselt liikmesriigi sisejulgeolekut.
- (22) Liikmesriikides tuleks luua mehhanism, mille abil kontrollitakse, et kahtlustatav ja süüdistatav on saanud kogu neile ettenähtud teabe õiguste ja süüdistuse kohta.
- (23) Liikmesriikides tuleks asjaomastele ametnikele pakkuda asjakohast kahtlustatava ja süüdistatava menetlusõiguste alast koolitust.
- (24) Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsiooni kohaselt on laps alla 18-aastane isik. Kõikide lastega seotud meetmete puhul tuleb lapse huvid seada esikohale.
- (25) Käesolevas direktiivis sätestatud õigusi tuleks nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK (Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta)⁸ kohaselt kohaldada *mutatis mutandis* ka Euroopa vahistamismääruse täitmise menetluse suhtes. Selleks et aidata liikmesriikidel koostada õiguste deklaratsiooni ja ühtlustada liikmesriikide tavade, esitatakse direktiivi I lisas õiguste deklaratsiooni näidis, mida liikmesriigid võivad kasutada. Õiguste deklaratsiooni näidis on soovituslik ja seda võidakse direktiivi artikli 12 kohaselt esitatava direktiivi rakendamist käsitleva Euroopa Komisjoni aruande alusel või kõikide teekaardis kirjeldatud meetmete jõustamise järel muuta.

⁸ EÜT L 190, 18.7.2002, lk 1.

- (26) Direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad. Liikmesriigid võivad käesolevas direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada kõrgem kaitstuse tase juhtudel, mida ei ole käesoleva direktiiviga otseselt hõlmatud. Kaitstuse tase ei tohiks mingil juhul langeda allapoole nõuetest, mis on sätestatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis, nagu seda on tõlgendanud oma kohtupraktikas Euroopa Inimõiguste Kohus.
- (27) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse ELi põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Käesoleva direktiiviga soovitakse edendada eelkõige õigust vabadusele, õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, kaitseõigust ja lapse õigusi. Direktiivi rakendamisel tuleb sellest lähtuda.
- (28) Liikmesriigid peaksid tagama, et niivõrd kui käesolev direktiiv vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, rakendatakse seda kooskõlas nimetatud konventsiooni ja Euroopa Inimõiguste Kohtu asjaomase kohtupraktikaga.
- (29) Kuna ühiste miinimumnõuete kehtestamise eesmärki ei saa saavutada liikmesriikide ühepoolse tegutsemise kaudu ei riiklikul, piirkondlikul ega kohalikul tasandil, vaid üksnes ELi tasandil, võivad Euroopa Parlament ja nõukogu vastu võtta meetmeid vastavalt ELi lepingu artiklis 5 ettenähtud subsidiaarsuse põhimõttele. Samas artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (30) [Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokoll (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1, 2, 3 ja 4 kohaselt on Ühendkuningriik ja Iirimaa teatanud oma soovist osaleda käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ja kohaldamisel] VÕI [Ilma et see piiraks Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokoll (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 4 kohaldamist, ei osale Ühendkuningriik ja Iirimaa käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole nende suhtes siduv ega kohaldatav]⁹.
- (31) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud Taani seisukohta käsitleva protokoll (artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel, mistõttu see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1
Eesmärk

Direktiiviga kehtestatakse eeskirjad, milles käsitletakse kahtlustatava ja süüdistatava õigust saada kriminaalmenetluses teavet nende õiguste ja nende vastu esitatud süüdistuse kohta.

⁹ Direktiivi käesoleva põhjenduse lõplik sõnastus sõltub Ühendkuningriigi ja Iirimaa tegelikust seisukohast, mille need riigid võtavad protokoll (nr 21) kohaselt.

Artikkel 2
Reguleerimisala

1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse hetkest, mil liikmesriigi pädevad ametiasutused teevad isikule ametliku teatega või muul viisil teatavaks, et teda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises, kuni menetluse lõpetamiseni, mille all mõistetakse lõpliku otsuse tegemist küsimuses, kas kahtlustatav või süüdistatav on kuriteo toime pannud, sealhulgas vajaduse korral kohtuotsuse tegemist või võimaliku edasikaebuse suhtes otsuse tegemist.
2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse Euroopa vahistamismääruse täitmise menetluse suhtes.

Artikkel 3
Õigus saada teavet õiguste kohta

1. Liikmesriik tagab, et kuriteo toimepanemises kahtlustatavat ja süüdistatavat teavitatakse viivitamata lihtsas ja arusaadavas keeles nende menetlusõigustest.
2. Lõikes 1 osutatud teabe raames selgitatakse vähemalt järgmist:
 - õigus kasutada kaitsjat, kusjuures vajaduse korral tasuta;
 - õigus saada teavet süüdistuse kohta ja vajaduse korral õigus tutvuda toimikuga;
 - õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele;
 - kahtlustatava või süüdistatava vahistamise korral õigus nõuda enda viivitamatut toimetamist kohtuniku juurde.

Artikkel 4
Õigus saada vahistamisel kirjalikku teavet õiguste kohta

1. Kui liikmesriigi pädevad ametiasutused vahistavad isiku kriminaalmenetluse raames, antakse talle viivitamata kirjalikku teavet tema menetlusõiguste kohta (õiguste deklaratsioon). Isikule antakse võimalus tutvuda õiguste deklaratsiooniga ja tal lubatakse seda hoida enda valduses kogu tema kinnipidamise aja jooksul.
2. Õiguste deklaratsioon koostatakse lihtsas keeles ja selles selgitatakse vähemalt õigusi, millele on viidatud artikli 3 lõikes 2. Käesoleva direktiivi I lisas on esitatud sellise deklaratsiooni soovituslik näidis.
3. Liikmesriik tagab, et kahtlustatavale ja süüdistatavale, kes ei räägi menetluskeelt või ei saa sellest aru, antakse neile arusaadavas keeles koostatud õiguste deklaratsioon. Liikmesriik tagab mehhanismi teabe edastamiseks kahtlustatavale ja süüdistatavale, kes on vaegnägija või ei oska lugeda. Kui kahtlustatav või süüdistatav on laps, tuleb õiguste deklaratsioonis sisalduv teave esitada ka suuliselt viisil, milles arvestatakse lapse vanust, küpsusastet ning intellektuaalset ja emotsionaalset võimekust.
4. Kui õiguste deklaratsioon ei ole koostatud vajalikus keeles, teavitatakse kahtlustatavat ja süüdistatavat nende õigustest suuliselt neile arusaadavas keeles. Sel

juhul esitatakse õiguste deklaratsioon kahtlustatavale ja süüdistatavale neile arusaadavas keeles põhjendamatu viivitusega.

Artikkel 5

Õigus saada Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses kirjalikku teavet õiguste kohta

Liikmesriik tagab, et isikule, kelle suhtes täidetakse Euroopa vahistamismääruse täitmise menetlust, antakse asjakohane õiguste deklaratsioon, milles kirjeldatakse tema õigusi, mis on sätestatud raamotsuses 2002/584/JSK. Käesoleva direktiivi II lisas on esitatud sellise deklaratsiooni soovituslik näidis.

Artikkel 6

Õigus saada teavet süüdistuse kohta

1. Selleks et tagada õiglane kriminaalmenetlus, tagab liikmesriik, et kahtlustatavale ja süüdistatavale antakse piisavat teavet süüdistuse kohta.
2. Lõikes 1 nõutud teavet antakse viivitamata ja üksikasjalikult ning kahtlustatavale ja süüdistatavale arusaadavas keeles. Lapse puhul antakse teavet süüdistuse kohta viisil, milles arvestatakse lapse vanust, küpsusastet ning intellektuaalset ja emotsionaalset võimekust.
3. Antav teave sisaldab järgmist:
 - a) toimepandud süüteo asjaolude kirjeldus, sealhulgas süüteo toimepanemise aeg ja koht ning kahtlustatava või süüdistatava süüteo osalemise määra, ning
 - b) süüteo olemus ja liik.

Artikkel 7

Õigus tutvuda toimikuga

1. Kui kriminaalmenetluse raames kahtlustatav või süüdistatav vahistatakse, tagab liikmesriik, et sellisele isikule või tema kaitsjale antakse õigus tutvuda toimikus olevate dokumentidega, mille alusel saab teha kindlaks, kas isiku vahistamine ja kinnipidamine on seaduslik.
2. Liikmesriik tagab, et süüdistatavale või tema kaitsjale antakse kuriteo uurimise lõpetamise korral õigus tutvuda toimikuga. Pädev õigusasutus võib keelata toimikus olevate teatavate dokumentidega tutvumist, kui see võib seada tõsisesse ohtu teise isiku elu või kahjustada tõsiselt menetlust korraldava liikmesriigi sisejulgeolekut. Kohtumõistmise huvides võib süüdistatav või tema kaitsja taotleda toimikus olevate dokumentide loetelu esitamist.
3. Õigus tutvuda toimikuga antakse aegsasti, et kahtlustatav ja süüdistatav saaksid ette valmistada enda kaitse või vaidlustada kohtueelsed otsused. Toimikuga saab tutvuda tasuta.

Artikkel 8

Kontrollimine ja õiguskaitsevahendid

1. Liikmesriik tagab menetluse, mille abil tehakse kindlaks, kas kahtlustatav ja süüdistatav on saanud kooskõlas artiklitega 3–7 kogu neile olulise teabe.
2. Liikmesriik tagab, et kahtlustatavale ja süüdistatavale on ette nähtud tõhusad õiguskaitsevahendid juhuks, kui nad ei saa kõnealust teavet.
3. Kui õigustest teavitatakse artikli 4 lõike 4 alusel suuliselt, tuleb see salvestada viisil, mis võimaldab kontrollida teabe sisu.

Artikkel 9

Koolitus

Liikmesriik tagab, et asjaomased politsei- ja õigusasutuste ametnikud saavad nõuetekohast koolitust seoses kohustustega, mis on sätestatud artiklites 3–8. Liikmesriik tagab asjaomastele ametnikele vajalikud teadmised eelkõige kahtlustatava ja süüdistatava õigustest, millele on viidatud artiklis 3, et tagada asjakohane teavitamine nimetatud õigustest.

Artikkel 10

Tagasiulatuva jõu puudumine

Ühtegi käesoleva direktiivi sätet ei tõlgendata Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti, rahvusvahelise õiguse muude asjakohaste sätete ega liikmesriikide õigusaktide alusel tagatud kõrgemat kaitstuse taset pakkuvate õiguste ja menetluslike tagatiste piiramisena või nendest kõrvalekaldumisena.

Artikkel 11

Rakendamine

1. Liikmesriik võtab vastu ja avaldab käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [...] ¹⁰.
2. Liikmesriik edastab kõnealuste normide teksti ning kõnealuste normide ja käesoleva direktiivi vahelise vastavustabeli komisjonile.
3. Kui liikmesriik need normid vastu võtab, lisab ta nendesse normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näeb ette liikmesriik.

¹⁰ 24 kuud pärast käesoleva direktiivi avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 12

Aruandlus

Komisjon esitab hiljemalt [...] ¹¹ Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles hinnatakse, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikke meetmeid, ning millele lisatakse vajaduse korral õigusakti ettepanekud.

Artikkel 13

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 14

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
President

Nõukogu nimel
eesistuja

¹¹ 36 kuud pärast käesoleva direktiivi avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Vahistatud kahtlustatava ja süüdistatava õiguste deklaratsiooni soovituslik näidis¹

Kui politsei on Teid vahistanud, on Teil järgmised õigused:

- A. õigus saada teavet süüteo kohta, milles Teid kahtlustatakse
- B. õigus kasutada kaitsja abi
- C. õigus kasutada tõlki ja nõuda dokumentide tõlkimist, kui Te ei saa aru menetluskeelest
- D. õigus saada teada, kui kaua tohib Teid kinni pidada

Teil on õigus hoida käesolevat õiguste deklaratsiooni kogu kinnipidamise aja jooksul enda valduses.

A. Teave kahtlustuse kohta

- Teil on õigus saada kohe pärast kinnipidamist teada, miks Teid kahtlustatakse kuriteo toimepanemises, isegi kui politsei Teid ei küsitle.
- Nii Teil kui ka Teie kaitsjal on õigus tutvuda toimiku osadega, mis on seotud Teie vahistamise ja kinnipidamisega, või saada üksikasjalikku teavet nende sisu kohta.

B. Kaitsja abi kasutamine

- Teil on õigus kohtuda kaitsjaga enne, kui politsei hakkab Teid küsitlema.

¹ Täiendatakse muude liikmesriigis kohaldatavate asjakohaste menetlusõigustega.

- Kui soovite kohtuda kaitsjaga, ei tähenda see seda, et oleksite midagi valesti teinud.
- Politsei peab Teil aitama kaitsjaga kohtumist korraldada.
- Kaitsja ei ole seotud politseiga ja ta ei avalda ilma Teie nõusolekuta talle usaldatud teavet.
- Teil on õigus privaatsusele, kui kohtute kaitsjaga politseijaoskonnas ja/või räägite temaga telefoni teel.
- Kui Teil ei ole võimalik kaitsjale abi eest tasuda, peab politsei andma Teile teavet tasuta või osaliselt tasuta õigusabi saamise võimaluste kohta.

C. Tõlgi kasutamine

- Kui Te ei räägi või ei saa aru menetluskeelest, on Teil õigus kasutada tõlki. Tõlk ei ole seotud politseiga ja ta ei avalda ilma Teie nõusolekuta talle usaldatud teavet.
- Teil on õigus kasutada tõlki ka suhtlemisel kaitsjaga.
- Tõlgi kasutamise eest ei pea tasu maksma.
- Teil on õigus saada tõlge kohtuniku määrusest, mille alusel Teid vahistati või vahi all hoitakse. Teil on õigus nõuda ka muude oluliste uurimisega seotud dokumentide tõlget.

D. Kui kaua tohib Teid kinni pidada?

- Kui Teid ei lasta vabadusse, tuleb Teid toimetada kohtuniku juurde *² tunni jooksul alates Teie kinnipidamisest.
- Kohtunik kuulab Teid ära ja otsustab, kas Teid jäetakse vahi alla või vabastatakse. Kui kohtunik otsustab Teid vahi alla jätta, on Teil õigus saada sellise otsuse tõlge.
- Teil on õigus igal ajal nõuda oma vabastamist. Teie kaitsja annab Teile nõu, kuidas sellisel juhul toimida.

² (...)

II LISA

Euroopa vahistamismääruse alusel vahistatu õiguste deklaratsiooni soovituslik näidis¹

Kui politsei on Teid Euroopa vahistamismääruse alusel vahistanud, on Teil järgmised õigused:

- A. õigus saada teada vahistamise põhjus**
- B. õigus kasutada kaitsja abi**
- C. õigus kasutada tõlki ja nõuda dokumentide tõlkimist, kui Te ei saa aru menetluskeelest**
- D. õigus saada teavet oma õiguse kohta nõustuda üleandmisega**
- E. õigus ülekuulamisele, kui Te ei nõustu üleandmisega**
- F. asjaomase tähtaja möödumisel õigus vabastamisele**

Teil on õigus hoida käesolevat õiguste deklaratsiooni kogu kinnipidamise aja jooksul enda valduses.

A. Õigus saada teada vahistamise põhjus

– Teil on õigus saada teada, miks teine riik Teid otsib.

¹ Täiendatakse muude liikmesriigis kohaldatavate asjakohaste menetlusõigustega.

B. Kaitsja abi kasutamine

- Teil on õigus kohtuda kaitsjaga. Politsei peab Teil aitama kaitsjaga kohtumist korraldada.
- Kaitsja ei ole seotud politseiga ja ta ei avalda ilma Teie nõusolekuta talle usaldatud teavet.
- Teil on õigus privaatsusele, kui kohtute kaitsjaga politseijaoskonnas ja/või räägite temaga telefoni teel.
- Kui Teil ei ole võimalik kaitsjale abi eest tasuda, peab politsei andma Teile teavet tasuta õigusabi saamise võimaluste kohta.

C. Tõlgi kasutamine

- Kui Te ei räägi või ei saa aru menetluskeelest, on Teil õigus kasutada tõlki. Tõlk ei ole seotud politseiga ja ta ei avalda ilma Teie nõusolekuta talle usaldatud teavet.
- Teil on õigus kasutada tõlki ka suhtlemisel kaitsjaga.
- Tõlgi kasutamise eest ei pea tasu maksma.
- Teil on õigus saada tõlge kohtuniku määrusest, mille alusel Teid vahistati või vahi all hoitakse. Teil on õigus nõuda ka muude oluliste uurimisega seotud dokumentide tõlget.

D. Õigus nõustuda üleandmisega

- Teil on õigus nõustuda Euroopa vahistamismääruse kohase üleandmisega. See peaks menetlust kiirendama.
- Kui nõustute üleandmisega, võib sellise otsuse hilisem muutmine olla keeruline. Enne kui nõustute üleandmisega, peaksite oma kaitsjaga nõu pidama.

E. Õigus ülekuulamisele

- Kui Te ei ole nõus enda saatmisega liikmesriiki, kes Teid otsib, on Teil õigus nõuda kohtunikku, et talle selgitada, miks Te ei nõustu enda üleandmisega.

F. Õigus vabastamisele asjaomase tähtaja möödumisel

- Üldjuhul tuleb Teid üle anda kümne päeva jooksul alates kohtu lõplikust otsusest Teie üleandmise kohta. Kui Teid ei ole kümne päeva jooksul üle antud, peavad ametiasutused Teid üldjuhul vabastama. Kuna sellest põhimõttest saab teha ka teatavaid erandeid, peaksite selles küsimuses oma kaitsjaga nõu pidama.